

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
Н. М. Віннікова
«*12*» *березня* 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ
І ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ**

Змістові модулі:

**«Актуальні філософські проблеми соціуму»,
«Базові концепції філософії історії»,
«Мегатенденції сучасного суспільного розвитку»,
«Філософські проблеми політики і економіки»**

для аспірантів

спеціальності 033 Філософія

освітньо-наукового рівня «доктор філософії»

освітньо-наукової програми «Філософія»

Київ – 2018

Розробники:

Горбань О.В., доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Історико-філософського факультету;

Додонов Р.О., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Горбань О.В., доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Історико-філософського факультету;

Додонов Р.О., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол від «18» 09 2018 р. № 2

Завідувач кафедри Р.О. Додонов

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Філософія»
«19» 09 2018 р.

Гарант освітньо-наукової програми «Філософія» О.С. Александрова

Робочу програму перевірено
«19» 09 2018 р.

Завідувач аспірантури, докторантури О.В. Плющик

Пролонговано:
на 2019/2020 н.р. П.І.Б. Ворожков Н.В., «15» 10 2019р., протокол № 3

на 2020/2021 н.р. П.І.Б. Додонов Р.О., «18» 09 2020р., протокол № 1

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) П.І.Б. _____, «__» ____ 20__ р., протокол № ____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) П.І.Б. _____, «__» ____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	8 / 240	
Курс	2,3	2,3
Семестр	4,5,6	4,5,6
Кількість модулів з розподілом:	4	4
Обсяг кредитів	8	8
Обсяг годин, в тому числі:	240	240
Аудиторні	112	32
Самостійна робота	128	208
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування і систематизація у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» знань про теоретико-методологічні засади соціальної філософії і філософії історії.

Завдання:

- формування у аспірантів глибоких наукових поглядів на сутність та основні напрямки формування та розвитку соціуму в рамках світової та вітчизняної філософської думки та тенденції сучасних соціально-філософських парадигм;
- ознайомлення аспірантів з основними філософськими підходами до дослідження феномену історичного;
- формування у аспірантів глибоких наукових поглядів на сутність мегатрендів суспільного розвитку, їх рефлексія в рамках світової та вітчизняної філософської думки;
- формування у аспірантів глибоких наукових поглядів на сутність та основні напрямки формування та розвитку політики та економіки як двох найважливіших взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих регуляторів сучасного суспільного життя.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті опрацювання змісту навчальної дисципліни «Базові концепції філософії історії» аспіранти повинні:

бути компетентними у: визначенні основних моделей історичного процесу, порівнянні ідей класичних, некласичних, постнекласичних напрямків і шкіл філософії історії; побудові формаційних, цивілізаційних схем історичного процесу.

мати компетентності: здійснювати аналіз філософсько-історичних текстів в контексті їх співвіднесення відповідно з онтологічною, гносеологічною (рефлексивною) та методологічною проблематикою; застосовувати набуті знання з філософії історії (категоріальний апарат, принципи та методи) для аналізу соціально-політичних реалій сьогодення; вільно орієнтуватись в теоретичних джерелах з філософії історії, її парадигмах та підходах; виявляти компетентність щодо сучасного стану філософії історії: постановка новітніх проблем, нових шкіл, робіт, дискусій; самостійно розробляти основні проблеми та питання філософії історії.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I «АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СОЦІУМУ»					
Тема 1. Проблематика соціальної дійсності	15	4	3		8
Тема 2. Базові моделі та закони соціального розвитку	15	4	3		8
Тема 3. Актуальні проблеми суспільства як системи	15	4	3		8
Тема 4. Актуальні проблеми суспільної свідомості	15	4	3		8
Разом за модулем	60	16	12		32
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II «БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ»					
Тема 1. Феномен історичного та основні підходи до його осмислення	6	2	0		4
Тема 2. Головні етапи розвитку філософії історії.	8	2	2		4
Тема 3. Основні моделі всесвітньої історії	8	2	2		4
Тема 4. Постметафізична та постмодерністська філософія історії.	6	2	0		4
Тема 5. Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінійного розвитку історії	8	2	2		4
Тема 6. Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку.	8	2	2		4
Тема 7. Людина й історія: проблема необхідності та свободи.	8	2	2		4
Тема 8. Проблема сенсу історії. Історіософія.	8	2	2		4
Разом за модулем	60	16	12		32
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III «МЕГАТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ»					

Тема 1. Глобалізація як одна з ключових тенденцій сучасного суспільного розвитку	15	4	3	8	15
Тема 2. Формування мережевого суспільства як важлива характеристика сучасного соціуму	15	4	3	8	15
Тема 3. Нова хвиля науково-технічної революції як мегатренд сучасного суспільного розвитку	15	4	3	8	15
Тема 4. Актуальні проблеми соціокультурних та соціально-політичних тенденцій сучасного суспільного розвитку	15	4	3	8	15
Разом за модулем	60	16	12	32	60
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV «ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИК І ЕКОНОМІКИ»					
Тема 1. Філософські проблеми політичної онтології та гносеології	15	4	3	8	15
Тема 2. Філософські проблеми політичної антропології та політичної праксеології	15	4	3	8	15
Тема 3. Філософські проблеми економічного розвитку	15	4	3	8	15
Тема 4. Філософські проблеми бізнесу і господарства	15	4	3	8	15
Разом за модулем	60	16	12	32	60
Разом за освітньою програмою	240	64	48		128

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I «АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СОЦІУМУ»					
Тема 1. Проблематика соціальної дійсності	15	2	-		13
Тема 2. Базові моделі та закони соціального розвитку	15	-	2		13
Тема 3. Актуальні проблеми суспільства як системи	15	2	-		13
Тема 4. Актуальні проблеми суспільної свідомості	15	-	2		13
Разом за модулем	60	4	4		52
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II «БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ»					
Тема 1. Феномен історичного та основні підходи до його осмислення	8	2			6
Тема 2. Головні етапи розвитку філософії історії.	8				8
Тема 3. Основні моделі всесвітньої історії	8	2			6
Тема 4. Постметафізична та постмодерністська	8				8

філософія історії.					
Тема 5. Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінейного розвитку історії	6				6
Тема 6. Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку.	8	2			6
Тема 7. Людина й історія: проблема необхідності та свободи.	6				6
Тема 8. Проблема сенсу історії. Історіософія.	8		2		6
Разом за модулем	60	6	2		52
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III «МЕГАТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ»					
Тема 1. Глобалізація як одна з ключових тенденцій сучасного суспільного розвитку	15	2	-		13
Тема 2. Формування мережевого суспільства як важлива характеристика сучасного соціуму	15	-	2		13
Тема 3. Нова хвиля науково-технічної революції як мегатренд сучасного суспільного розвитку	15	2	-		13
Тема 4. Актуальні проблеми соціокультурних та соціально-політичних тенденцій сучасного суспільного розвитку	15	-	2		13
Разом за модулем	60	4	4		52
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV «ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИК І ЕКОНОМІКИ»					
Тема 1. Філософські проблеми політичної онтології та гносеології	15	2	-		13
Тема 2. Філософські проблеми політичної антропології та політичної праксеології	15	-	2		13
Тема 3. Філософські проблеми економічного розвитку	15	2	-		13
Тема 4. Філософські проблеми бізнесу і господарства	15	-	2		13
Разом за модулем	60	4	4		52
Разом за освітньою програмою	240	18	14		208

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I «АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СОЦІУМУ»

Тема 1. Проблематика соціальної дійсності

Соціальна дійсність як об'єкт специфічного типу філософської рефлексії. Об'єкт, предмет і метод соціально-філософської рефлексії філософії, її місце в структурі суспільної свідомості. Проблеми підстав соціального пізнання і соціальної практики. Поняття та основні проблеми соціальної онтології, соціальної епістемології і аксіології.

Соціально-філософські ідеї в історико-філософській ретроспективі. Проблеми і структури соціальної онтології. Ціннісні проблеми і передумови соціального пізнання. Соціальна епістемологія.

Основні поняття теми: соціальна реальність, соціум, суспільна свідомість, об'єкт та предмет соціальної філософії, рівні соціального пізнання.

Тема 2. Базові моделі та закони соціального розвитку

Поняття соціальної функції. Соціальні функції, соціальні методи і соціальні процеси. Функціональні мережі та ієрархії. Соціальні інститути. Людські режими: техноекологічні, індивідуальні, соціальні і культурні. Історичистська та функціональна моделі по А. Стінчкомбу.

Проблема законів соціального розвитку. Проблема свободи волі і соціального детермінізму. Універсальний закон і універсальна гіпотеза. Об'єктивність соціальних законів і суб'єктивність людської діяльності. Закономірність і випадковість в соціально-історичній дійсності. Імовірнісний характер законів і кордони розмаху випадкових процесів. Проблема рефлексивності. Можливості і межі застосування знання про закони соціального розвитку.

Основні поняття теми: соціальна функція, соціальний процес, соціальний інститут, закони розвитку соціуму, соціальна рефлексія.

Тема 3. Актуальні проблеми суспільства як системи

Соціосфера і специфіка соціального буття. Основні підходи до структурування соціосфери. Локуси. Критерії єдності режимів. Конструктивне визначення суспільства. Соціальні відносини, структури і взаємодії. Соціальні режими, функції та методи. Соціальні інститути. Соціальний статус і соціальні страти. Відповідність ціннісних і соціальних ієрархій. Основні соціальні інститути: шлюб і сім'я, господарство, транспорт і зв'язок, армія, держава, грошова система і фінанси, поліція, право, церква, освіта, наука, політичні партії та рухи, соціальне забезпечення, інститути громадянського суспільства.

Соціальна діяльність як об'єкт соціально-філософського дослідження. Потреби, інтереси, цілі, засоби, дії, процеси, продукти і наслідки.

Влада, політика і право. Теорія соціального управління. Основні проблеми та категорії сучасного соціального управління. Соціальна

проблема. Соціальна інформація. Ситуація прийняття рішення. Соціальні рішення, соціальні реформи і соціальні технології.

Держава: походження, сутність і динаміка розвитку. Теорія походження держави по Р.Карнейро. Перша і друга військові революції по Дж.Паркеру і Р.Коллінз. Особливості національної держави. Ресурси і їх політична значимість. Відносини влади і власності, політики і економіки. Закон і право. Свобода і необхідність. Роль особистості в історії.

Типи соціальної дії, поняття ідеального типу, держави, легітимності і бюрократії за М. Вебером. Взаємозв'язок війни і економіки, причини загибелі античного суспільства за М. Вебером. Власність, ринок і держава. Універсальність ринкових відносин. Закономірності експансії і еволюції ринків. Проблема шляхів соціально-економічного розвитку. Сучасні проблеми політичної економії і філософії господарства.

Основні поняття теми: соціальне буття, соціосфера, соціальна діяльність, соціальні відносини, соціальне управління.

Тема 4. Актуальні проблеми суспільної свідомості

Категорії суспільної свідомості і суспільного буття. Теоретична і буденна свідомість. Суспільна психологія та суспільна ідеологія. Наукові знання і звичайні («емпіричні») знання.

Культурна, психологічна і соціально-інтерактивна складові суспільної свідомості. Духовна культура і культура соціальних взаємодій. Форми суспільної свідомості. Філософія, наука, моральна, політична, правова, економічна, історична, релігійна, естетична, екологічна свідомість.

Поняття ідеології та утопії, їх відмінності і взаємозв'язок за К. Мангеймом.

Суспільна та індивідуальна психологія. Соціальна теорія особистості. Склад і специфіка психосфери. Психіка, свідомість, несвідоме і поведінка. Сутність і походження свідомості. Мова і комунікація. Ринкова модель спілкування.

Типи поведінки. Реактивні дії, цілеспрямована діяльність, рутинне поведінку. Типи соціальних дій за Вебером. Структура діяльності. Індивідуальні режими. Інтериоризація, соціалізація і аккультурація. Групові і масова свідомість і поведінка. Суспільна свідомість. Психологія мас. Проблема людської природи і антропний еволюція. Зв'язок спілкування і діяльності з соціальними і культурними явищами.

Основні поняття теми: суспільна свідомість, ідеологія, соціальна психологія, соціальна поведінка, форми суспільної свідомості.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II «БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ»

Тема 1. Феномен історичного та основні підходи до його осмислення

Філософія історії як сукупність досліджень, спрямованих на виявлення

специфічних особливостей соціального. Феномен історичного. Філософія історії як теорія історичного знання та пізнання (Дільтей, Ріккерт, Кроче, Коллінгвуд). Філософія історії як сукупність досліджень, спрямованих на виявлення специфічних особливостей соціального. Соціальна філософія – філософія історії – історіософія. Телеологізм у розумінні історичного розвитку. Редукція всесвітності до абстрактної всезагальності. Філософія історії як універсальна історія людства, побудована на певних засадах (Августин, Гегель, А.Дж. Тойнбі.) Філософія історії як теорія суспільства в цілому (К. Маркс). Діахронічний (лінійний) та та синхронний (структурний) погляд на філософію історії. Основні школи філософії історії (німецька, французька, російська, англійська). Рушійні сили і механізми історичних процесів. Ідея долі в історії. Детермінізм. Структура історичного часу. Натуралістичний історизм античності. Провіденціально-есхатологічне тлумачення суспільного розвитку в християнській теології. Субстанціоналізація історичного в Новий час. Мета і смисл історії. Місце людини в історії.

Основні поняття теми: філософія історії, соціальне, історичне, історіософія, телеологізм, редукція, діахронізм, синхронізм, детермінізм.

Тема 2. Головні етапи розвитку філософії історії

Еволюція історичної свідомості: міф (теогонії, космогонії), бачення історії пророками. «Природний історизм» античної філософії. Давньогрецька історіографія: від реєстрації подій до науки історії (Геродот, Фукудід). Еліністичний період у формуванні історичної свідомості. Ідея світу як єдиного історичного цілого у стоїків. Ідея ойкуменічної історії. Полібій та Сима Цян: розширення розуміння області історії. Особливості сприйняття історичного часу. Християнська інтерпретація історії як певного роду цілісності. Проблема спрямованості історії у Августина. Проблема свободи волі та самодіяльне людське начало в історії (Фома Аквінський). Середньовічні хроністи. Людина як мета історії у філософії гуманістів. Філософія історії Дж. Віко як перший досвід цілісного розуміння еволюції людського суспільства. Субстанціалістські концепції історії у західноєвропейській філософії історії Нового часу. Розробка філософії історії як теорії історичного прогресу (І.Г. Гердер, Кондорсе). Філософсько-історичні ідеї представників німецької класичної філософії (І. Кант, Й. Фіхте, Й. Шеллінг, Г. Гегель). Ставка на універсальні закони історії: позитивістське піднесення історії до рангу науки (О. Конт, Г. Спенсер). Особливості історичного методу Й. Дройзера. Раціоналізація феномену історизму та поліваріантність його значень. Р. Арон про завдання критичної філософії. Аналітична філософія історії Артура Данто. Гносеологічний течія критичної філософії історії (В. Дільтей, Г. Зіммель, Р. Коллінгвуд, Р. Арон). Ідея історії як «історії думки» Р.Дж. Колінгвуда. Метод розуміння історії та проблема критерію істини історичного знання. Логіко-методологічні інтенції критичної філософії історії (В. Віндельбандт, Г. Ріккерт). Трансформація онтологічного вектору історичного розвитку в неоісторизмі М. Гайдеггера. Концептуальна

критика «принципу історизму» К. Поппером. Тлумачення історії як поглиблення процесу комунікації (К. Ясперс). Людина в історії як центральна проблема Нової історичної науки. Школа «Анналів».

Витоки та етапи формування історичної свідомості української нації. Ідейний вплив західно-європейської філософії раціоналізму на формування історичної думки в Україні. Українська історіографія XVIII – початок XX ст.: від літописної до наукової історії. Українська філософсько-історична думка другої половини XIX ст.: народницька течія історичних досліджень (М. Костомаров, М. Драгоманов). Романтично-позитивістська візія історичних розвідок М. Грушевського. Націософія: витоки, теоретичне обґрунтування, сучасність.

Основні поняття теми: історична свідомість, історичний час, субстанціоналізм в історії, закони історії, націософія.

Семінар 1. Головні етапи розвитку філософії історії.

Тема 3. Основні моделі всесвітньої історії

Проблема єдності та багатоманітності історичного розвитку у сучасній філософії історії. Циклічні моделі історії. Формаційна модель історії. Культурно-цивілізаційна модель історії. Комплементарність формаційного і цивілізаційного підходів. Концепт «вісьового часу» К. Ясперса та його методологічний потенціал. Зміст періоду вісьового часу. Вісьовий час і проблема єдності всесвітньої історії. Перспектива другого «вісьового часу» в історії. Вісьовий час і трансценденція. Людська історія як ланка космічної еволюції. Ноосферна парадигма історії (В. Вернадський, А. Леруа, П. Тейяр де Шарден). Утопія як метапаттерн «світлого майбутнього». Методологічний потенціал утопії в філософсько-історичному мисленні. Утопія і суспільно-історична практика. Людина в історії як центральна проблема «Нової історичної науки» (Школа «Анналів»). «Феномен Ф. Броделя». Світ-системний аналіз І. Валерстайна. Погляд на проблеми історичного пізнання.

Основні поняття теми: циклізм, лінійність, «вістовий час», трансценденція, утопії, світ-система

Семінар 2. Основні моделі всесвітньої історії.

Тема 4. Постметафізичні та постмодерністські проєкції історії

Постнекласична перспектива сучасної філософії історії. Формування постметафізичного мислення. Неомарксистське бачення суспільно-історичного процесу (Франкфуртська школа: Хоркхаймер і Адорно) як послідовної зміни форм — саморуйнування просвітництва. Фази історичного процесу в контексті комунікативної теорії Ю. Габермаса. Технократичні моделі історії та соціального майбутнього. Уточнення О. Шпенглером свого бачення історії через призму феномену «техніка»: ідея прискорення історичного розвитку. Теоретики «постісторії» (Л. Мамфорд, А. Гелен, Ж. Бодріяр). Методологічні засади постмодернізму як культури філософування. Постмодерністська критика істористської раціональності. «Генеалогія історії» М. Фуко. «Ризома» як метапаттерн історії (Дельоз і

Гваттарі). Постановка питання про історію як багатовимірний простір можливих соціокультурних змін. Постнекласична філософія історії в Україні. Монадологічна інтерпретація історії (І. Бойченко). Тоталогічна концепція історії (В. Кизима).

Основні поняття теми: класика, некласика, постнекласика, постметафізика, техноцентризм, постмодернізм, гранднарративи, ризома, монадологія, тотталогія.

Тема 5. Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінійного розвитку історії

Лінійне бачення історичного розвитку. Проблема початку історії та її кінця в християнській історіософії. Пошуки єдиної субстанції, що розкривається в часі. Ідея природнього закону, що спрямовує історичні діяння людей (Т. Гоббс, Дж. Локк та ін.). Ідея поступу в історії. Проблема критеріїв поступу, визнання супуречливого характеру прогресу. Ідея поступу в Просвітництві. Гегелівська концепція спрямованості історії, телеологізм та фіналізм. Історія як розгортання світового духу у філософії історії Г. Гегеля.

Соціальні утопії про майбутнє досконале суспільство. Марксистська концепція прогресу. Формаційна модель всесвітньої історії. Революції як «локомотиви історії». Еволюціонізм ХІХ ст. про спрямованість соціальних змін та їх необхідність. Криза прогресистської ідеології. Ноеволюцістські ідеї про універсальний вимір історії.

Відмова від активістських претензій людини на пертворення світу на раціональних засадах у посткласичній філософії. Ідеї конвергенції та їх обґрунтування на засадах «технологічного детермінізму» (Р. Арон, Д. Белл, Д. Гелбрайт та ін.). Питання про «кінець історії» в новітній філософії історії (Ф. Фукуяма). Філософські обґрунтування ідеї єдності історії та її еволюція.

Основні поняття теми: спрямованість історії, початок історії, кінець історії, прогрес, телеологізм, фіналізм, дух народів, суспільно-економічні формації, технологічний детермінізм.

Семінар 3. Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінійного розвитку історії.

Тема 6. Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку

Критика лінійно-поступальної концепції всесвітньої історії. Ідея коловороту. Еволюція ідеї циклізму історії в античності, середньовіччі та сучасній філософії. Поняття цивілізації у філософсько-історичному мисленні. Вчення М. Данилеського про культурно історичні типи. Конститутивні закони культурно-історичних типів. Головні фази існування культурно-історичного типу. Класифікація культурно-історичних типів. Евристичний потенціал мультицивілізаційного підходу Данилевського. Нелінійність та морфологія історії О. Шпенглера. Критика євроцентризму ідеєю рівноцінності всіх культур. Гомологічні фази розвитку культур. Цивілізація – як закріплення культури. Класифікація 8 культур за рівнем зрілості. Щаблі розвитку культур та їх специфічні риси. Теорія локальних цивілізацій

А.Дж. Тойнбі. Цивілізація як атом історичного аналізу істориком. Головні критерії вивчення цивілізацій. Життєві цикли цивілізації. Періодизація історії в цивілізаційному вимірі. Вчення про культурно-історичні суперсистеми П. Сорокіна. Подолання данилевсько-шпенглерівської стадійності в розвитку культур-цивілізацій. Три еволюційні фази культурного циклу: іденціальна, ідеалістична, чуттєво-світська. Закон соціокультурної динаміки. Світогляд як головний критерій класифікації соціокультурних суперсистем. Вчення С. Гантінгтона про «зіткнення цивілізацій». Ідея коливальних циклів в історії. Великі цикли історії М. Кондарат'єва. Пасионарна концепція Л. Гумільова.

Основні поняття теми: культурно-історичні типи, локальні цивілізації, цикли цивілізацій, постісторія,

Семінар 4. Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку.

Тема 7. Людина й історія: проблема необхідності та свободи

Світоглядні уявлення про долю і можливість вибору спрямування життєдіяльності людини в античному суспільстві. Постановка питання про свободу волі в християнській історіософії. Філософія Відродження: нове бачення місця та ролі людини, її можливостей у визначенні своєї долі. Пошуки нових підстав історичного самопокладання у філософії Нового часу. Ідея народу як активно діючої та вищої моральної сили в історичних діяннях. Просвітництво: людина як дійсна основа історії, її міра та предмет. Постановка питання про соціально-історичний суб'єкт як рушійну силу історії. Багатоманіття суб'єктів історичного процесу. «Великі постаті», народи, класи, нації, держави, цивілізації як суб'єкти історії. Заперечення світобудівничої місії суб'єкта як сенсу та призначення людського життя у філософії ХХ ст. (філософія життя, феноменологія, екзистенціалізм). Проблема атомізації суспільства та повстання мас як проблема історії ХХ ст. (Х. Ортега-І-Гассет, Г. Арендт). Зростання ролі індивідуальної відповідальності людини перед історією. Необхідність формування нового типу соціально-історичного суб'єкта в умовах загрози людському існуванню з боку екологічної катастрофи та глобальних проблем.

Основні поняття теми: людина, свобода, суб'єкт історії, необхідність, закон, людина-маса.

Семінар 5. Людина й історія: проблема необхідності та свободи.

Тема 8. Проблема сенсу історії. Історіософія.

Сенс історії як філософсько-світоглядна проблема. Смыслова завершеність моделі історії у християнській історіософії. Класика та сучасність: два підходи до сенсу історії. М. Бердяєв: прорив історії в надісторію. «Витоки» та «мета» історії в релігійному екзистенціалізмі. К. Ясперс про єдність людства та сенс історії. Трагічний постав історії (М. Гайдеггер). Неопротестантизм про «драму історії» (П. Тілліх). Сучасний неотомізм про кінцеву мету людського суспільства (Ж. Марітен, К. Раннер). Проблема співвідношення добра та зла в історії. Сущє та належне. Соціальна

доцільність проти ідеалу вільного розвитку індивіда. Цінності історії та цінності людського існування. Ідея всезагального блага. Проблема свободи історичного вибору та історичної відповідальності. Концепції фіналізму історичного процесу (есхатологія, Ф. Фукуяма).

Основні поняття теми: сенс історії, над історія, постав, добро і зло, суще і належне, фіналізм, есхатологія.

Семінар 6. Проблема сенсу історії. Історіософія.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III «МЕГАТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ»

Тема 1. Глобалізація як одна з ключових тенденцій сучасного суспільного розвитку

Глобалізація як об'єктивний нелінійний процес виникнення міжрегіональних структур і систем взаємодії та обміну, який охоплює всі сфери суспільного життя, сприяючи формуванню глобального суспільства чи світового співтовариства. Характеристика нинішнього етапу глобалізації: наростаюча інтенсивність підключення національних систем до глобальних процесів; зростання просторового охоплення і щільність глобальних взаємозв'язків, ускладнення їх структура; зростання ступеню взаємозалежності країн і народів, відносність кордонів між центром і периферією.

Прискорення темпів соціального розвитку: загальне економічне зростання; зростання чисельності і щільності народонаселення; посилення економічної, політичної і військової конкуренції між країнами; збільшення чисельності політичних, економічних та інших суб'єктів, що діють на світовій сцені. Драматичність розриву, що викликається прискоренням суспільного розвитку. Розрив між суспільним буттям і суспільною свідомістю.

Регіоналізація як одна із характерних рис сучасного світового порядку. Формування регіональних підсистем і інтеграційних процесів, як характерний прояв сучасних міжнародних відносин. Принципово нова якість впливу регіональних процесів на глобальному рівні міжнародних відносин. Можливість впливу регіональних процесів на глобальні та здатність до їх переформатування.

Основні поняття теми: глобалізація, соціальна реальність, соціум, соціальний розвиток, партнерство і конкуренція, регіоналізація.

Тема 2. Формування мережевого суспільства як важлива характеристика сучасного суспільного розвитку

Мережеве суспільство як суспільство, яке ґрунтується на горизонтальних соціальних зв'язках і головну роль в якому відіграють не ієрархічні моделі, а соціальні мережі. Роль сучасних комунікацій в формуванні мережевого суспільства. Феномен інтернету як особливого

мережевого типу суспільства.

Мануель Кастельс як автор ідеї та родоначальник галузі теорії інформаційного суспільства. Співвідношення понять «мережеві суспільства» та «інформаційне суспільство»: особливості впливу технології, економічних, культурних, політичних чинників. Вплив релігії, виховання, культури, політичних організацій на формування мережевого суспільства. Інформація як провідна сутність сучасного суспільства. Мережі як атрактори, що формують організаційні форми та інфраструктури сучасного суспільства.

Основні поняття теми: мережеве суспільство, інформаційне суспільство, сучасна комунікація, соціальні зв'язки, інтернет.

Тема 3. Нова хвиля науково-технічної революції як мегатренд сучасного суспільного розвитку

Сучасний етап науково-технічної революції. Сутність сучасного етапу науково-технічної революції: інтелектуальна діяльність, інформаційні образи в економіці, штучний інтелект у нових технологіях і в біології, інформатизація суспільства, світова глобалізація у науці і техніці.

Розвиток науки і техніки зумовлений ускладненням методів і форм наукових досліджень, використанням складної апаратури (атомних реакторів, прискорювачів елементарних часток, машинних комплексів та ін.). Специфіка масштабних наукових досліджень в сучасних умовах. Об'єднання великих груп людей для наукових досліджень. Індустріалізація науки, що зумовлена сучасним етапом науково-технічної революції.

Сучасний стан науки, що вперше звертається до вивчення систем, які історично розвиваються, безпосереднім компонентом яких є сама людина: біосфера (глобальна екологія), медико-біологічна сфера, біотехнологія (генна інженерія) об'єктів. Неприйнятність ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження при вивченні такого роду складних систем. Втрата пріоритету раціонального пізнання перед дораціональними і позараціональними пізнавальними формами.

Основні поняття теми: науково-технічний прогрес, наукосфера, науково-технічна революція, індустріалізація науки, складні системи.

Тема 4. Актуальні проблеми соціокультурних та соціально-політичних тенденцій сучасного суспільного розвитку

Порівняльний аналіз основних соціокультурних цінностей сучасних цивілізацій, становлення нового універсалізму через усвідомлення складності планетарного буття. Порівняльний аналіз стратегій міжцивілізаційної взаємодії. Обґрунтування концепції гуманітарного консенсусу як процесу узгодження цінностей різних цивілізацій. Порівняльний аналіз можливих альтернативних шляхів глобалізації.

Іntenсивний перехід до суспільства нового типу, яке визначається як "постсучасне". Сутність переходу як шлях, пов'язаний зі зміною матеріальних і духовних засад розвитку сучасної цивілізації. Якісно-інноваційний характер постсучасного суспільства, що є основою для

розуміння майбутнього людської цивілізації. Основні інтегральні особливості (пентаграма) постсучасного розвитку: децентралізація, гуманізація, демократизація, інформатизація та індивідуалізація.

Зміна соціального порядку як центральний мегатренд сучасного суспільного розвитку. Новий людино-центризм буття, коли людина бере на себе відповідальність за динаміку соціоприродної гармонії та керування нею. «Керованість», як імператив, що стає домінуючою характеристикою некласичності, яка протистоїть теперішній стихійній формі буття.

Мегатенденція подолання протиставлення культури та цивілізації; культурний прогрес як синонімом прогресу цивілізаційного.

Основні поняття теми: соціокультурні цінності, гуманітарний консенсус, пост сучасне суспільство, соціальна поведінка, соціальний порядок.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV «ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИКИ І ЕКОНОМІКИ»

Тема 1. Філософські проблеми політичної онтології та гносеології

Сутність та походження політики. Функціональні (метаісторичні) та кон'юнктурні цілі політики. Буття влади. Співвідношення політичної, інтелектуальної та духовної влади. Легалізація та легітимація влади. Філософсько-політична природа влади та справедливості.

Політичний час. Політичний простір. Хронополітика і геополітика як напрямки інтегративних досліджень. Циклічна та лінійна моделі політичного часу. Часові та просторові горизонти політики, політичного прогнозування та планування. Сутність перехідних ситуацій.

Політична гносеологія. Знання і пізнання. Предмет і метод політичної епістемології. Політика як світ невизначеності. Політична наука та сучасна загальнонаукова парадигма. Поняття політичного знання. Можливості та межі політичного знання. Пояснення у політичній науці. Розуміння у політичній науці. Евристичний потенціал політичних досліджень..

Основні поняття теми: політика, влада, політичний час, політичний простір, політичне пізнання.

Тема 2. Філософські проблеми політичної антропології та політичної прaxeології

Людина як предмет політичної антропології. Принцип політичної антропології. Людина як суб'єкт і об'єкт політики. Конфлікт між політичною та економічною людиною. Міфологеми "нова людина" та "надлюдина". Інтерактивність сучасної політики. Феномен колективної волі. Формальний та неформальний принцип у політичному самовизначенні людини.

Політична прaxeологія. Теорія політичної дії. Соціокультурні протиріччя сучасного суспільства. Політичні субкультури. Афективні, когнітивні та оціночні орієнтації у політичних діях. Інформаційно-політичні технології за умов "відкритого суспільства". Мультикультуралізм. Теорія

конфлікту цивілізацій. Сутність, методи та цілі соціальної інженерії. Основи методології управління ризиками у політиці. Методологія політичного прогнозування. Політичні ризики соціальної інженерії за умов глобалізації.

Основні поняття теми: політична антропологія, суб'єкт і об'єкт політики, політичний інститут, політична праксеологія, політична рефлексія.

Тема 3. Філософські проблеми економічного розвитку

Філософська проблематизація смислу, мети та універсальних засад господарської діяльності людини. Проблема співвідношення економічного буття та економічної свідомості, економічного життя і "духу", ідеального та реального в господарстві. Два підходи до його вирішення: економічний матеріалізм (К. Маркс) і "антиекономічний ідеалізм" (Булгаков С. М.).

Специфіка філософського дослідження економіки. Методологія філософії економіки. Економічна істина та її критерії.

Історичні типи економічного пізнання: античний, середньовічний, модерний. Становлення філософії економіки в Новий час. Основні здобутки утопічної думки щодо розуміння економічної реальності. Лібералізм А. Сміта. "Промислова система" Сен-Симона К.-А. Філософія економічного детермінізму К. Маркса та її значення. Основні напрямки філософського аналізу економіки інформаційного суспільства.

Економічна філософія versus філософія економіки: спільне і особливе. Неолібералізм, неоконсерватизм та неінституціоналізм як теоретичні виміри сучасної економічної філософії. Економічна ідеологія як теоретична основа економічної філософії. Філософія господарства і лінійна модель раціональності. Філософія бізнесу і нелінійна раціональність. Соціально-креативний потенціал та системний зв'язок філософії бізнесу та філософії господарства. Філософія управління у структурі сучасних філософсько-економічних досліджень.

Філософія економіки у контексті теорії постіндустріального суспільства (Д. Белл, П. Дракер, О. Тоффлер). Особливості постмодерного економічного світогляду за О. Тоффлером: концепція технологічних революцій; три «хвилі» соціально-економічного поступу в історії західної цивілізації. Комунікаційна концепція Г. Маклюєна: розвиток засобів комунікацій як фактор переходу від натурального господарства до ринкового. Есхатологічна філософія економіки Ф. Фукуями. Внесок комунікативної філософії у розвиток філософсько-економічної парадигми (К.-О. Апелль, Ю. Габермас, П. Ульріх, К. Гоманн). Г. Беккер як основоположник «економічного підходу» у сфері аналізу неекономічних явищ. Альтернатива прогресивізму. Цивілізаційні концепції У. Ростоу, Данілевського М. Я., О. Шпенглера, А. Тойнбі.

Сучасні концепції економічної людини: неолібералізм та інституціоналізм. Філософські засади інституціональної економіки. Криза неолібералізму. Культурна багатоманітність глобалізації. Філософія економіки в Україні: основні тенденції розвитку. Духовний капітал як основа формування соціально-економічного середовища інформаційного

суспільства.

Основні поняття теми: економічне буття, соціально-економічна сфера, економічна діяльність, економічні відносини, управління.

Тема 4. Філософські проблеми бізнесу і господарства

Філософсько-економічне обґрунтування власності. Власність як комплекс суспільних відносин. Власність як влада. Типологія власності. Характеристика основних форм власності. Проблема ефективності та справедливості форм власності в філософсько-економічній думці. Питання про власність у західній ліберальній філософії. Право на власність як основа автономії людини. Революційна думка про власність: соціалістичний та анархічний підходи. Релігійно-філософська думка щодо проблеми власності (В. Ф. Ерн, Є. М. Трубецькой, П. О. Флоренський). Маніфест приватної власності І. О. Ільїна

Аналіз феномену праці в історії філософії. Антична думка. Трудова діяльність в концепції ідеальної держави Платона. Християнське розуміння праці та його вплив на середньовічну філософію. Вчення західноєвропейських мислителів Нового часу щодо праці (А. Сміт, Д. Рикардо, Д. Ст. Мілль, Г. В. Ф. Гегель). Концепція сродної праці Г. С.Сковороди. Праця як умова щастя. Соціальні аспекти трудової діяльності. Проблема експлуатації та відчуження праці в філософії К. Маркса. Ідея психологізації праці та відносин співпраці в роботах О. О. Богданова. Філософсько-релігійний підхід. Ідея соборності, всеєдності, софійності як духовної основи праці (Соловйов В. С., Франк С. Л., Хомяков О. С.). Виховне значення праці в педагогічній думці та філософії освіти XX ст. (Макаренко А. С., Д. Дьюї).

Походження, природа та функції грошей. Філософія грошей як філософія культури. Г. Зіммель. Семіотика грошей. Гроші як знак і як річ, яку означають (К. Маркс). Гроші як універсальна мова. Гроші, довіра та соціальна стабільність. Форми довіри в процесі грошового обігу. Концепція цінності в філософії грошей. Гроші як цінність. "Грошевий еквівалент" цінності особистості. Гроші та свобода. Гроші й соціалізація суб'єкта. Гроші та влада. Гроші та механізм відчуження. Становлення ринкової економіки та її характерні риси. Сучасні моделі ринкового господарства: ринкова, планово-ринкова, соціально-ринкова. Альтернативи ринку.

Соціофілософське осмислення ринкової економіки. Аналіз «свобідного» ринку Х. де Матьенсо (XVI ст.) Ринок у філософії лібералізму XVII – XIX ст. Концепція "незримой руки ринку" А. Сміта. Філософія економічного неокласицизму, її школи. Неолібералізм Ф. фон Гайека. Концепції державно-монополістичного регулювання економіки. Кейнсіанство та його еволюція. Ідейно-політичні та духовні компоненти ринкової економіки. "Дух капіталізму" (М. Вебер, В. Зомбарт). Філософія бізнесу. Критика капіталістичного ринкового суспільства як суспільства споживання (Франкфуртська школа). Комерціалізація культури. Феномен масової культури.

Основні поняття теми: економічна свідомість, економічна ідеологія, економічна психологія, економічна поведінка, філософія бізнесу і ринку.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (денна форма)

[illegible]

Система оцінювання навчальних досягнень аспірантів (заочна форма)

[illegible]

6.2. Завдання для самостійної роботи

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I «АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СОЦІУМУ»

Тема 1. Проблематика соціальної дійсності

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 2. Базові моделі та закони соціального розвитку

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 3. Актуальні проблеми суспільства як системи

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 4. Актуальні проблеми суспільної свідомості

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II «БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ»

Тема 1. Феномен історичного та основні підходи до його осмислення

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 2. Головні етапи розвитку філософії історії

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 3. Основні моделі всесвітньої історії

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 4. Постметафізична та постмодерністська філософія історії

1. Опрацювати наукову літературу з теми.

2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 5. Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінійного розвитку історії

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 6. Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 7. Людина й історія: проблема необхідності та свободи

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 8. Проблема сенсу історії. Історіософія

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Написати реферат за однією із запропонованих тем.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III «МЕГАТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ»

Тема 1. Глобалізація як одна з ключових тенденцій сучасного суспільного розвитку

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 2. Формування мережевого суспільства як важлива характеристика сучасного суспільного розвитку

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 3. Нова хвиля науково-технічної революції як мегатренд сучасного суспільного розвитку

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 4. Актуальні проблеми соціокультурних та соціально-політичних

тенденцій сучасного суспільного розвитку

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV «ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИКИ І ЕКОНОМІКИ»

Тема 1. Філософські проблеми політичної онтології та гносеології

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 2. Філософські проблеми політичної антропології та політичної праксеології

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 3. Філософські проблеми економічного розвитку

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

Тема 4. Філософські проблеми бізнесу і господарства

1. Опрацювати наукову літературу з теми.
2. Скласти словник основних понять теми.
3. Скласти план, визначити провідну ідею, сформулювати основні положення одного з першоджерел за даною темою.

6.3. Критерії оцінювання завдань для самостійної роботи

- 5 балів – відмінно, аспірант глибоко і міцно засвоїв матеріал, вичерпно, послідовно, грамотно оформив самостійну роботу, додав ілюстративний матеріал, що повністю відповідає змісту роботи.
- 3-4 бали – добре, аспірант твердо знає матеріал, не допускає істотних неточностей при відповіді на поставлені питання самостійної роботи.
- 1-2 бали – задовільно, аспірант знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.
- 0 балів – незадовільно, аспірант не знає матеріалу, допускає істотні помилки при оформленні та відповіді на поставлені питання самостійної роботи.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання
Семестровий контроль (екзамен) проводиться у вигляді письмової роботи, що містить відповіді на чотири питання екзаменаційного білету дисципліни «Теоретико-методологічні засади соціальної філософії і філософії історії».

Критерії	Бали
Повнота викладу основних положень і концепцій теорії і методики навчання української мови, доречне використання сучасної наукової термінології,	10
Знання наукових джерел з проблеми, вміння аналізувати їх, інтерпретувати в проблемне поле дослідження	10
Вміння ілюструвати теоретичні міркування прикладами	10
Логіка і аргументація викладу	10
Разом	40

Орієнтовний перік питань до підсумкового контролю (іспиту)

1. Соціальна дійсність як об'єкт філософської рефлексії.
2. Проблеми підстав соціального пізнання і соціальної практики.
3. Соціально-філософські ідеї в історико-філософській ретроспективі. Проблеми і структури соціальної онтології.
4. Ціннісні проблеми і передумови соціального пізнання. Соціальна епістемологія.
5. Проблема законів соціального розвитку.
6. Проблема свободи волі і соціального детермінізму.
7. Об'єктивність соціальних законів і суб'єктивність людської діяльності.
8. Закономірність і випадковість в соціально-історичній дійсності.
9. Соціосфера і специфіка соціального буття.
10. Соціальні відносини, структури і взаємодії.
11. Соціальні інститути. Соціальний статус і соціальні страти.
12. Соціальна діяльність як об'єкт соціально-філософського дослідження.
13. Теорія соціального управління. Основні проблеми та категорії сучасного соціального управління.
14. Свобода і необхідність. Роль особистості в історії.
15. Категорії суспільної свідомості і суспільного буття.
16. Духовна культура і культура соціальних взаємодій.
17. Форми суспільної свідомості.
18. Соціальна теорія особистості.
19. Групова і масова свідомість і поведінка. Суспільна свідомість.
20. Психологія мас. Проблема людської природи і антропна еволюція.
21. Філософські обґрунтування ідеї єдності історії та її еволюція.
22. Філософія історії як теорія історичного знання та пізнання (Дільтей, Ріккерт, Кроче, Коллінгвуд).
23. Ставка на універсальні закони історії: позитивістське піднесення історії до рангу науки (О. Конт, Г. Спенсер).
24. Гносеологічний течія критичної філософії історії (В. Дільтей, Г. Зіммель, Р. Коллінгвуд, Р. Арон).
25. Логіко-методологічні інтенції критичної філософії історії (В. Віндельбандт, Г. Ріккерт).

26. Людина в історії як центральна проблема школи «Анналів».
27. Діахронічний (лінійний) та синхронний (структурний) погляд на філософію історії.
28. Ідея прогресу в Просвітництві.
29. Формаційна модель всесвітньої історії.
30. Еволюціонізм XIX ст. про спрямованість соціальних змін та їх необхідність.
31. Криза прогресистської ідеології.
32. Ідеї конвергенції та їх обґрунтування на засадах «технологічного детермінізму» (Р. Арон, Д. Белл, Д. Гелбрайт).
33. Мета і смисл історії. Проблема спрямованості історії.
34. Концепції фіналізму історичного процесу (есхатологія, Ф. Фукуяма).
35. Еволюція ідеї циклізму історії.
36. Поняття локальної цивілізації.
37. Теорія локальних цивілізацій А. Дж. Тойнбі.
38. Посттоїнбійська філософія історії.
39. Вчення С. Гантінгтона про «зіткнення цивілізацій».
40. Постмодерністська критика історичної раціональності. Відмова від гранднарративів.
41. Глобалізація як об'єктивний нелінійний процес. Характеристика нинішнього етапу глобалізації.
42. Регіоналізація як одна із характерних рис сучасного світового порядку.
43. Роль сучасних комунікацій в формуванні мережевого суспільства.
44. Феномен інтернету як особливого мережевого типу суспільства.
45. Інформація як провідна сутність сучасного суспільства.
46. Мережі як атрактори, що формують організаційні форми та інфраструктури сучасного суспільства.
47. Сучасний етап науково-технічної революції.
48. Специфіка масштабних наукових досліджень в сучасних умовах.
49. Неприйнятність ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження при вивченні складних систем.
50. Втрата пріоритету раціонального пізнання перед дораціональними і позараціональними пізнавальними формами.
51. Порівняльний аналіз основних соціокультурних цінностей сучасних цивілізацій,
52. Порівняльний аналіз стратегій міжцивілізаційної взаємодії.
53. Обґрунтування концепції гуманітарного консенсусу як процесу узгодження цінностей різних цивілізацій.
54. Порівняльний аналіз можливих альтернативних шляхів глобалізації.
55. Якісно-інноваційний характер постсучасного суспільства.
56. Зміна соціального порядку як центральний мегатренд сучасного суспільного розвитку.
57. Мегатенденція подолання протиставлення культури та цивілізації; культурний прогрес як синонімом прогресу цивілізаційного.
58. Сутність та походження політики.

- 59.Філософсько-політична природа влади та справедливості.
- 60.Часові та просторові горизонти політики, політичного прогнозування та планування.
- 61.Політична наука та сучасна загальнонаукова парадигма.
- 62.Людина як предмет політичної антропології.
- 63.Інтерактивність сучасної політики.
- 64.Політична праксеологія. Теорія політичної дії.
- 65.Інформаційно-політичні технології за умов "відкритого суспільства".
- 66.Основи методології управління ризиками у політиці.
- 67.Методологія політичного прогнозування.
- 68.Специфіка філософського дослідження економіки. Методологія філософії економіки. Економічна істина та її критерії.
- 69.Історичні типи економічного пізнання. Основні напрямки філософського аналізу економіки інформаційного суспільства.
- 70.Економічна філософія versus філософія економіки: спільне і особливе.
- 71.Філософія управління у структурі сучасних філософсько-економічних досліджень.
- 72.Філософія економіки у контексті теорії постіндустріального суспільства
- 73.Сучасні концепції економічної людини: неолібералізм та інституціоналізм. Філософські засади інституціональної економіки.
- 74.Духовний капітал як основа формування соціально-економічного середовища інформаційного суспільства.
- 75.Філософсько-економічне обґрунтування власності.
- 76.Аналіз феномену праці в історії філософії.
- 77.Походження, природа та функції грошей. Філософія грошей як філософія культури.
- 78.Соціофілософське осмислення ринкової економіки.
- 79.Філософія бізнесу. Критика капіталістичного ринкового суспільства як суспільства споживання
- 80.Комерціалізація культури. Феномен масової культури.

6.5. Оцінювання освітніх досягнень аспірантів за системою ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок

D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендовані джерела

МОДУЛЬ І. АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СОЦІУМУ

Основна література:

1. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): підручник для студ. вищих навч. закл. / В.П. Андрущенко; М-во освіти України, Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т вищої освіти АПН України. – Київ: Тандем, 2000. – 416 с.
2. Афанасенко В.С., Горлач М.І., Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Квіткін П.В. Соціальна філософія: підруч. для вищ. шк. – Х.: Прапор, 2007. – 687 с.
3. Артемюк Б. Філософські проблеми суспільного розвитку. – К.: Абрис, 2008. – 176 с.
4. Габермас Ю. Структурні перетворення суспільної відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство: Пер з нім. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.
5. Гидденс Э. Устроение общества. – М.: Академический проект. – 2005. – 528 с.
6. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світогляд. аналіз. / Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. – 2-е вид. – К.: Знання України, 2005. – 580 с.
7. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас //Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.457–469.
8. Сорокін П. Соціальна стратифікація и мобільність. Соціальна і культурна мобільність // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.444–456.

9. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підруч. для вищ. навч. закл. / В.П. Андрущенко, Л.В. Губерський, М.І. Михальченко. – К.: Генеза, 2006. – 354 с.

Додаткова література:

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
2. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.419–431.
3. Валлерстайн І. Кінець знаомого мира. Соціологія ХХІ века: Пер. с англ. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2003. – 236 с.
4. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму: Пер. з нім. – К.: Основи, 1994. – С.38–69.
5. Вільчинський Ю. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності. – К.: Поліграфкнига, 2009. – 360 с.
6. Гадамер Г.-Г. Істина і метод: Пер. з нім. В 2 т. Т.1.: Герменевтика І: Основи філософської герменевтики. – К.: Юніверс, 2000. – 464 с.
7. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.432–443.
8. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко та ін. – К.: Либідь, 1993. – С.379–380.
9. Калініченко М. Влада громадянського суспільства: монографія / М. Калініченко. – Суми : Університетська книга, 2006. – 175 с.
10. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество, культура. [пер. Б.Э. Верпаховского]. – М.: Государственный институт. Высшая школа экономики, 2000. – 607 с.
11. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество, культура. [пер. Б.Э. Верпаховского]. – М.: Государственный институт. Высшая школа экономики, 2000. – 607 с.
12. Кіндратець О.М. Політичні детермінанти сталого розвитку. – Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2007. – 256 с.
13. Козловські П. Постмодерна культура // Сучасна зарубіжна філософія: Течії і напрями (Хрестоматія). – К.: Либідь, 1996. – С.245–294.
14. Кремень В.Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. – К.: Грамота, 2007. – 576 с.
15. Липа Ю. Призначення України. – Львів: Просвіта, 1992. – 245 с.
16. Мангайм К. Ідеологія та утопія: Пер. з нім. – К.: Дух і літера. 2008. – 370 с.
17. Маркузе Г. Ерос і цивілізація // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.470–478.

18. Михальченко Н.И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? – К.: Изд. ин-та Высшей школы, 2001. – 440 с.
19. Мід Д.Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / Пер. з англ. та передмова Т. Корпало. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – 416 с.
20. Назаретян А.П. Цивилизационные кризисы в контексте универсальной истории. (Синергетика- психология-прогнозирование): Пособие для вузов. – М.: Мир, 2004. – 367 с.
21. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас //Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.457–469.
22. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.2.– 494 с.
23. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Абрис, 1994. – 192 с.
24. Саух П.Ю. XX століття: Підсумки. – Вид. 2-ге, доповн. і перероб. – К.: "МП Леся", 2009. – 284 с.
25. Социальные знания и социальные изменения [Текст] : монография / Ин-т филос.; Отв. ред. В.Г. Федотова. – Москва, 2001. – 284 с.
26. Тойнбі А. Дослідження історії. – К.: Основи, 1995. – 236 с.
27. Тоффлер Е. Третя хвиля: Пер. з англ. – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.
28. Фукуяма Ф. Довіра: соціальні добродії і шлях до розквіту // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.538–548.
29. Шелер М. Місце людини в Космосі // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.261–269.
30. Шпенглер О. Присмерк Європи. Нариси морфології світової історії // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.587–596.
31. Штанько В.І. Філософія і методологія науки: Навч. посіб. для магістрантів та аспірантів вищ. навч. закл. – Х.: ХНУРЕ, 2002. – 292 с.
32. Щюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – 560 с.
33. Ясперс К. Психологія світоглядів / Пер. з нім. О. Кислюк, В. Осадчук. – К.: Юніверс, 2009. – 464 с.

МОДУЛЬ II. БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ

Основна література:

1. Бойченко І.В. Філософія історії. – К.: Знання, 2000.
2. Габріелян О., Кальной І., Цветков О. Філософія історії. К.: Академія, 2010. – 216 с.
3. Ильин В. В. Философия истории. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 380 с.
4. Рузавин Г.И. Основы философии истории: Учебники для вузов. – М., 2001. – 303 с.

5. Семенов Ю. И. Философия истории (Общая теория, основные проблемы, идеи и концепции от древности до наших дней). – М.: «Современные тетради», 2003. – 776 с.
6. Ящук Т.І. Філософія історії. Курс лекцій. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.

Додаткова література:

7. Адорно Т., Хоркхеймер М. Дialeктика Просвещения. – М.-СПб.: Медиум – Ювента, 1997.
8. [Арон Р. Избранное: Введение в философию истории.](#) – Харьков: ПЕР СЭ, 2000.
9. Бек У. Что такое глобализация? / Пер. з нем. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
10. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М., 1991.
11. Губман Б.Л. Смысл истории. Очерки современных западных концепций. – М., 1991.
12. Данто А. Аналитическая философия истории. – М.: Идея-Пресс, 2002. – 289 с.
13. Додонов Р.А. Критика Г.В. Флоровским евразийской концепции философии истории // Ноосфера і цивілізація. – 2012. – Вип. 1 (13). – С.18-30.
14. Додонов Р.А. Критика Н.А. Бердяевым евразийской философии истории // Вісник Донецького університету. Серія Б. Гуманітарні науки. – 2012. – № 1-2. – С.266-272.
15. Додонов Р.А. Критика П.М. Бицили философии истории евразийства // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. Збірник наукових праць. Вип № 52. – 2013. – С.218-226.
16. Кантор К.М. История против прогресса. – М., 1992.
17. Кареев Н.И. Философия, история и теория прогресса // Очерк русской философии истории. Антология. – М.: Ин-т философии РАН, 1996.
18. Карсавин Л.П. Философия истории. – СПб, 1993.
19. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. – К., 1996.
20. Кондорсе Ж.А. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума // Философия истории. Антология. – М., 1995.
21. Конт О. Основные законы социальной динамики, или Общая теория естественного прогресса человечества // Философия истории. Антология. – М., 1995.
22. Культурно-антропологическая история сегодня. – М., 1993.
23. Маркс К. Введение. Из экономических рукописей 1857-1858 гг. // Маркс К., Энгельс Ф. Соч., 2-е изд. – Т. 12.
24. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. – М.: Изд. полит. лит., Соч. – Т.3.
25. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // Ницше Ф. Соч. в 2 тт. – Том.1. – М., 1990.
26. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Абрис, 1993.
27. Риккерт Г. Философия истории // Философия жизни: Пер. с нем. – К.: Ника-Цетр, 1998. – С.167 – 266.

28. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії в 2-х тт. – К. 1995.
29. Тур М.Г. Концепт «постісторія» в контексті філософії постмодернізму // Вісник гуманітарного наукового товариства: Наукові праці. – Черкаси: АПБ, 2013. – Вип. 13. – С.3-12.
30. Франко І.Я. Що таке поступ? // Твори у 50-ти тт. – К., 1976-1986. – Т.45.
31. Халапсис А.В. Постнекласическая метафизика истории: монография / А.В. Халапсис. – Днепропетровск: Изд-во «Инновация», 2008. – 278 с.
32. Шпенглер О. Закат Европы. Т.1. – Новосибирск: Наука, 1993.
33. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // К. Ясперс. Смысл и назначение истории. – М.: Прогресс, 1991. – С.28-287.

МОДУЛЬ III. МЕГАТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Основна література:

1. Аренд Г. Становище людини. – Львів: Літопис, 1999. – 254 с.
2. Артемюк Б. Філософські проблеми суспільного розвитку. – К.: Абрис, 2008. – 176 с.
3. Габермас Ю. Структурні перетворення суспільної відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство: Пер з нім. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.
4. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.432–443.
5. Гидденс Э. Устроение общества. – М.: Академический проект. – 2005. – 528 с.
6. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество, культура. [пер. Б.Э. Верпаховского]. – М.: Государственный институт. Высшая школа экономики, 2000. – 607 с.
7. Кремень В.Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. – К.: Грамота, 2007. – 576 с.
8. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.2.– 494 с.
9. Сорокін П. Соціальна стратифікація і мобільність. Соціальна і культурна мобільність // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.444–456.
10. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підруч. для вищ. навч. закл. / В.П. Андрущенко, Л.В. Губерський, М.І. Михальченко. – К.: Генеза, 2006. – 354 с.

Додаткова література:

1. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.419–431.

2. Валлерстайн И. Конец знакомого мира. Социология XXI века: Пер. с англ. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2003. – 236 с.
3. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.432–443.
4. Гуссерль Э. Кризис европейского человечества и философии // Вопросы философии. – 1986. – №3. – С.102–145.
5. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество, культура. [пер. Б.Э. Верпаховского]. – М.: Государственный институт. Высшая школа экономики, 2000. – 607 с.
6. Козловські П. Постмодерна культура // Сучасна зарубіжна філософія: Течії і напрями (Хрестоматія). – К.: Либідь, 1996. – С.245–294.
7. Маркузе Г. Ерос і цивілізація // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.470–478.
8. Мід Д.Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / Пер. з англ. та передмова Т. Корпало. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – 416 с.
9. Назаретян А.П. Цивилизационные кризисы в контексте универсальной истории. (Синергетика- психология-прогнозирование): Пособие для вузов. – М.: Мир, 2004. – 367 с.
10. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.457–469.
11. Парсонс Т. Система современных обществ: Пер. с англ. – М.: Аспект-пресс, 1997. – 270 с.
12. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т.2.– 494 с.
13. Поппер К. Злиденність історизму. – К.: Абрис, 1994. – 192 с.
14. Саух П.Ю. XX століття: Підсумки. – Вид. 2-ге, доповн. і перероб. – К.: "МП Леся", 2009. – 284 с.
15. Тоффлер Е. Третя хвиля: Пер. з англ. – К.: Всесвіт, 2000. – 480 с.
16. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Пер. с англ. – М.: АСТ, 2003. – 669 с.
17. Философия социальных и гуманитарных наук. Учебное пособие для вузов / Под общ. ред. проф. С.А. Лебедева. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Академический Проект, 2008. – 733 с.
18. Шпенглер О. Присмерк Європи. Нариси морфології світової історії // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.587–596.
19. Фукуяма Ф. Довіра: соціальні добродії і шлях до розквіту // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.538–548.
20. Щюц А., Лукман Т. Структури життєсвіту. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – 560 с.

21. Ясперс К. Психологія світоглядів / Пер. з нім. О. Кислюк, В. Осадчук. – К.: Юніверс, 2009. – 464 с.

МОДУЛЬ IV. ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИКИ І ЕКОНОМІКИ

Основна література:

1. Ярош Б.О., Ярош О.Б. Загальна теорія політики: Навч. пос.-Луцьк:РВВ «Вежа»,2005.
2. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Метафізика економіки / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Знання, 2007.
3. Гобзов И.А. Философия политики. - М.: ТЕИС, 2002.- 420 с.
4. Булгаков С.Н. Философия хозяйства // Булгаков С.Н. Сочинения в двух томах/ С.С. Хоружий (сост.,прим.и вступ.ст.). – Т.1. – М.: Наука, 1993.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О.Погорілий. – К.: Основи, 1994.
6. Глушко Т.П. Філософія економіки у структурі сучасної гуманітарної освіти/ Т.П. Глушко. – К.: Науковий світ, 2008.
7. Ильин В.В. Философия богатства: человек в мире денег/ Киевский национальный ун-т им. Тараса Шевченко. – К.: Знания Украины, 2005.
8. Філософія політики: підручник / Авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко (кер.) та ін.- Київ, Знання України. – 2003. – 400 с.
9. Философия денег/ Мазараки А.А., Ильин В.В./ Киевский национальный торгово-экономический ун-т. – К.: КНТЭУ, 2004.
10. Фукуяма Ф. Великий разрыв: [пер. с англ.]. Серия: “Philosophy” – М.: Ермак, 2004.

Додаткова література:

1. Агапова И.И., Егоров А.Ю., Конотопов М.В., Сметанин С.И., Ярошук Н.З. История и философия экономики / РАН / М.В. Конотопов (общ.ред.). – 2-е изд., стер. – М.: КноРус, 2008.
2. Алмонд Г., Пауэл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня. Мировой обзор: Учебное пособие / Под ред. М.В. Ильина, А.Д. Мельвиля. - М.: Аспект Пресс, 2002.- 540 с.
3. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. М., 1993. - 256 с.
4. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Метафізика економіки / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Знання, 2007.
5. Баллерстрем К.Г. Ното еconomicus? Образы человека в классическом либерализме // Вопросы философии. – М., 1999. – № 4.
6. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход.: Избр. тр. по экон. теории/ Р.И. Капелюшников (сост., науч.ред.пер.,авт.послел.), Е.В. Батракова (пер.с англ.), М.И. Левин (авт.предисл.). – М.: ГУ ВШЭ, 2003.
7. Булгаков С.Н. Философия хозяйства // Булгаков С.Н. Сочинения в двух томах/ С.С. Хоружий (сост.,прим.и вступ.ст.). – Т.1. – М.: Наука, 1993.

8. Гаєвський Б.А. Філософія політики. – К.: Вища шк., 2005. – 158 с.
9. Гаєк Ф.А. Індивідуалізм та економічний порядок. – Харків: Акта, 2002.
10. Глушко Т.П. Філософія економіки у структурі сучасної гуманітарної освіти/ Т.П. Глушко. – К.: Науковий світ, 2008.
11. Збітнєв Ю.І., Сенченко М.І. Біла книга України або Вашингтонський консенсус в дії. Наслідки економічних реформ 1991-2001 років. Всеукраїнська партія “Нова сила”/ Юрій Іванович Збітнєв (авт.-упоряд.), Микола Іванович Сенченко (авт.-упоряд.). – К.: ЗАТ “Виданичий дім “Княгиня Ольга”, 2003.
12. Зиммель Г. Философия труда // Зиммель Г. Избранное. В 2-х т. – Т. 2. – М.: Юрист, 1996.
13. Зомбарт В. Буржуа. Этюды по истории духовного развития современного экономического человека.: Пер. с нем. / РАН. Ин-т социологии; Изд. подгот.: Ю.Н.Давыдов, В.В.Сапов. – М.: Наука, 1994.
14. Ильин В.В. Философия богатства: человек в мире денег/ Киевский национальный ун-т им. Тараса Шевченко. – К.: Знання України, 2005.
15. Иноземцев В.Л. Постиндустриальное хозяйство и „постиндустриальное общество” // Иноземцев В.Л. На рубеже эпох. Экономические тенденции и их неэкономические следствия. – М.: Экономика, 2003.
16. Ільїн В.В. Фінансова цивілізація/ В.В. Ільїн. – К.: Книга, 2007.
17. Куббеду Р. Политическая философия австрийской школы: К. Менгер, Л. Мизес, Ф. Хайек / Раймондо Куббеду ; пер. с англ. Под ред. Куряева. – М., Челябинск. – ИРИСЭН. - Мысль, Социум, 2008. – С. 17-341.
18. Маркс К., Енгельс Ф. Капитал // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – Т. 25., Ч. 1. – К.: Держполітвидав, 1963.
19. Мизес фон Л. Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории/ [Пер. с англ. Куряева А.В.] – М.: Экономика, 2000.
20. Миrowsки Ф. Философские основы институциональной экономики // Проблемы новой политической экономики. – М., 2003. – № 1.
21. Мощелков Е.Н. Философия политики и права: прошлое, настоящее и будущее университетской дисциплины // Три "М": методология – методика – метод. 2010. -№ 3.
22. Муфф Ш. К агонистической модели демократии // Логос.- №2 (42). – 2004. – С. 180-197
23. Рих А. Хозяйственная этика / В.В. Сапов (ред.), Е.М. Довгань (пер.). – М.: Посев, 1996.
24. Сікора В. Напрями еволюції українського економічного розвитку в процесі становлення “нового консенсусу” і теорії про “соціальний капітал” // Актуальні проблеми економіки. Стаття 1,2. – К., 2001. – № 9-10, № 11-12
25. Сморгунов Л.В. Современная сравнительная политология. - М.: РОССПЭН, 2003.
26. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму. Відкрите суспільство під загрозою / Руслан Ткачук (пер.з англ.), Андрій Фролкін (пер.з англ.). – К.: Основи, 1999.

27. Тенянов И.М. Что такое философия хозяйства? // Философия хозяйства. – М., 2002. – № 6 (24).
28. Тутов Л.А. Философия хозяйства и экономическая теория: точки пересечения и противоречия // Философия хозяйства. – М., 2004. – № 4 (34).
29. Ульрих П. Пути ориентации в экономическом мышлении: Интегративная хозяйственная этика // Философия хозяйства. – М., 2003. – № 1 (25).
30. Философия денег/ Мазараки А.А., Ильин В.В./ Киевский национальный торгово-экономический ун-т. – К.: КНТЭУ, 2004.
31. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию/ Д. Павлова (пер.с англ.). – М.: АСТ, 2004.
32. Чекмарев В.В. Постмодерн и экономическая онтология // Философия хозяйства. – М., 2003. – № 4 (28).
33. Чекмарев В.В. Человеческий мир как мир экономический // Философия хозяйства. – М., 2001. – № 1 (13).
34. Шевчук В. Переваги та недоліки „західного” вектора в українській економічній політиці // Інтеграція України у світове співтовариство: Матеріали наук.-практ. конф., Київ, 19-20 грудня 1998 р. / Інформаційне агентство США (USIA); Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX)/ В. Вовк (наук.ред.) – К., 1999.
35. Штраус Л. Введение в политическую философию/ Пер. с англ. - М.: Логос: Праксис, 2000.

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І
«АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ СОЦІУМУ»**

Семінар 1.

Тема: Проблематика соціальної дійсності

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Соціальна дійсність як об'єкт специфічного типу філософської рефлексії.
2. Соціально-філософські ідеї в історико-філософській ретроспективі.
3. Проблеми і структури соціальної онтології.
4. Ціннісні проблеми і передумови соціального пізнання.
5. Соціальна епістемологія.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 2

Тема: Базові моделі та закони соціального розвитку

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Поняття соціальної функції.
2. Соціальні функції і соціальні інститути.
3. Проблема законів соціального розвитку.
4. Проблема свободи волі і соціального детермінізму.
5. Можливості і межі застосування знання про закони соціального розвитку.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 3.

Тема: Актуальні проблеми суспільства як системи

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Специфіка соціального буття.
2. Соціальна діяльність як об'єкт соціально-філософського дослідження.
3. Теорія соціального управління.
4. Основні підходи до структурування соціосфери.
5. Сучасні проблеми політичної економії і філософії господарства.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 4.

Тема: Актуальні проблеми суспільної свідомості

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Категорії суспільної свідомості і суспільного буття.
 2. Духовна культура і культура соціальних взаємодій.
 3. Форми суспільної свідомості.
 4. Соціальна теорія особистості.
 5. Групова і масова свідомість і поведінка.
- II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.*
- III. Проблемна дискусія.*

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

«БАЗОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ»

Семінар 1.

Тема: Головні етапи розвитку філософії історії

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Розвиток історичної свідомості в Античному світі та Середні віки.
2. Формування новоєвропейської філософії історії (ранній Новий час, Просвітництво, філософія історії Гегеля).
3. Позитивістські спроби звести історію в ранг науки.
4. Історичний матеріалізм марксизму.
5. Логіко-методологічні інтенції критичної філософії історії. Ідея історії як «історія думки» Р.Дж. Колінгвуда.
6. Онтологізація історичного у фундаментальній онтології М.Гайдеггера.
7. Критика методології історизму К. Поппером.

II. Проблемна дискусія.

Семінар 2.

Тема: Основні моделі всесвітньої історії

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Проблема єдності та багатоманітності історичного розвитку у сучасній філософії історії.
2. Формаційна модель історії (К.Маркс, Ф.Енгельс).
3. Культурно-цивілізаційна модель історії (М.Я. Данілевський, А.Дж. Тойнбі).
4. Комплементарність формаційного і цивілізаційного підходів. Концепт «осьового часу» К. Ясперса.
5. Ноосферна парадигма історії (В. Вернадський, П. Тейяр де Шарден). Концепція пасіонарності Л.М. Гумільова.
6. Людина в історії як центральна проблема «Нової історичної науки» (Школа «Анналів»). «Феномен Ф. Броделя».
7. Світ-системний аналіз І. Валерстайна.

II. Проблемна дискусія.

Семінар 3.

Тема: Субстанціалізація історичного: універсалістські концепції лінійного розвитку історії

План заняття:

І. Обговорення теоретичних питань

1. Філософські обґрунтування ідеї єдності історії та її еволюція.
2. Лінійне бачення історичного розвитку. Проблема початку та кінця історії.
3. Ідея поступу в історії. Проблема спрямованості історичного процесу. Прогрес і регрес. Критерії історичного прогресу.
4. Соціальні утопії про майбутнє досконале суспільство. Еволюціонізм ХІХ ст. про спрямованість соціальних змін та їх необхідність.
5. Марксистська концепція прогресу. Формаційна модель всесвітньої історії. Революції як «локомотиви історії».
6. Відмова від активістських претензій людини на пертворення світу на раціональних засадах у посткласичній філософії.

ІІ. Проблемна дискусія.

Семінар 4.

Тема: Культурно-цивілізаційна модель історичного розвитку

План заняття:

І. Обговорення теоретичних питань

1. Заперечення єдності історії. Еволюція ідеї циклізму історії.
2. Поняття локальної цивілізації. Вчення М. Данилеського про культурно історичні типи.
3. Теорія локальних цивілізацій А.Дж. Тойнбі.
4. Вчення С. Гантінгтона про «зіткнення цивілізацій». Ідея коливальних циклів в історії.
5. Неомарксистське бачення суспільно-історичного процесу (Франкфуртська школа: М. Хоркхаймер, Т. Адорно).
6. Фази історичного процесу в контексті комунікативної теорії Ю. Габермаса.
7. Теоретики постісторії (Л. Мамфорд, А. Гелен, Ж. Бодріяр). Методологічні засади постмодернізму як культури філософування.
8. Постнекласична перспектива вітчизняної філософії історії. Монадологічна інтерпретація історії (І. Бойченко). Тоталогічна концепція історії (В. Кизима).

ІІ. Проблемна дискусія.

Семінар 5.

Тема: Людина й історія: проблема необхідності та свободи

План заняття:

І. Обговорення теоретичних питань

1. Детермінізм і свобода волі у філософії історії:
 - а) світоглядні уявлення про долю і можливість свободу вибору форм життєдіяльності людини в античному суспільстві;

- б) розробка питання про свободу волі в середньовічній християнській історіософії (Ф. Аквінський);
 - в) нове бачення місця та ролі людини, її можливостей у визначенні своєї долі у філософія Відродження (Н. Макіавелі);
 - 2. Поняття історичного закону. Закони і закономірності історичного процесу.
 - 3. Свобода і необхідність в історії. Поняття історичної творчості. Проблема свободи історичного вибору та історичної відповідальності у філософії.
- II. Проблемна дискусія.*

Семінар 6.

Тема: Проблема сенсу історії. Історіософія

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

- 1. Сенс історії як філософсько-світоглядна проблема. Два підходи до смислу історії. Філософія історії та історіософія.
- 2. Релігійна філософія XX ст. про сенс історії:
 - а) М. Бердяєв: прорив історії до понадісторії;
 - б) сучасний неотомізм про кінцеву мету людського суспільства (Ж. Марітен, К. Раннер);
 - в) неопротестантизм про «драму історії» (П.Тілліх).
- 3. Екзистенціалізм про «витоки» та «мету» історії (К. Ясперс).
- 4. Історіософська телеологія. Місія людства та перспективи майбутнього.

II. Проблемна дискусія.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III «МЕГАТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ» ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1.

Тема: Глобалізація як одна з ключових тенденцій сучасного суспільного розвитку

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

- 1. Глобалізація як об'єктивний нелінійний процес виникнення міжрегіональних структур і систем взаємодії та обміну, який охоплює всі сфери суспільного життя.
- 2. Характеристика нинішнього етапу глобалізації.
- 3. Прискорення темпів соціального розвитку.
- 4. Розрив між суспільним буттям і суспільною свідомістю.
- 5. Регіоналізація як одна із характерних рис сучасного світового порядку.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 2

Тема: Формування мережевого суспільства як важлива характеристика сучасного суспільного розвитку

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Роль сучасних комунікацій в формуванні мережевого суспільства.
2. Феномен інтернету як особливого мережевого типу суспільства.
3. Співвідношення понять «мережеві суспільства» та «інформаційне суспільство».
4. Інформація як провідна сутність сучасного суспільства.
5. Мережі як атрактори, що формують організаційні форми та інфраструктури сучасного суспільства.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія.

Рекомендована література:

Семінар 3.

Тема: Нова хвиля науково-технічної революції як мегатренд сучасного суспільного розвитку

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сучасний етап науково-технічної революції.
2. Специфіка масштабних наукових досліджень в сучасних умовах.
3. Індустріалізація науки.
4. Неприйнятність ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження при вивченні складних систем.
5. Втрата пріоритету раціонального пізнання перед дораціональними і позараціональними пізнавальними формами.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 4.

Тема: Актуальні проблеми соціокультурних та соціально-політичних тенденцій сучасного суспільного розвитку

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Порівняльний аналіз основних соціокультурних цінностей сучасних цивілізацій.
2. Обґрунтування концепції гуманітарного консенсусу як процесу узгодження цінностей різних цивілізацій.
3. Інтенсивний перехід до суспільства нового типу.
4. Зміна соціального порядку як центральний мегатренд сучасного суспільного розвитку.
5. Новий людино-центризм буття.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Проблемна дискусія.

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV «ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИКИ
І ЕКОНОМІКИ»
ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

Семінар 1.

Тема: Філософські проблеми політичної онтології та гносеології

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Сутність та походження політики.
2. Політичний час і політичний простір.
3. Хронополітика і геополітика як напрямки інтегративних досліджень.
4. Політична гносеологія

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 2

Тема: Філософські проблеми політичної антропології та політичної праксеології

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Предмет політичної антропології.
2. Суб'єкт і об'єкт політики.
3. Політична праксеологія.
4. Методологія політичного прогнозування.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 3.

Тема: Філософські проблеми економічного розвитку

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Філософська проблематизація смислу, мети та універсальних засад господарської діяльності людини.
2. Специфіка філософського дослідження економіки.
3. Економічна філософія versus філософія економіки: спільне і особливе.
4. Філософія економіки у контексті теорії постіндустріального суспільства.
5. Сучасні концепції економічної людини.

II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.

III. Проблемна дискусія.

Семінар 4.

Тема: Філософські проблеми бізнесу і господарства

План заняття:

I. Обговорення теоретичних питань

1. Філософсько-економічне обґрунтування власності.

2. Аналіз феномену праці в філософії.
 3. Філософія грошей.
 4. Соціофілософське осмислення ринкової економіки.
 5. Феномен масової культури.
- II. Перевірка виконання самостійної роботи студентів.*
- III. Проблемна дискусія.*